Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

Природничо-географічний факультет

Кафедра загальної та регіональної географії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан природничо-географічного факультету
_____Л.П. Міронець
«_1_» _____вересня_____ 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Теорія та методологія географічної науки

галузь знань 10 Природничі науки

спеціальність 106 Географія

освітньо-професійна програма Географія

Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною комісією природничо-географічного факультету
«_30__» _____серпня_____ 2022 р.
Голова_____
(Міронець Л.П., к.пед.н, доцент)

Суми – 2022

Розробник: Данильченко Олена Сергіївна - кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри загальної та регіональної географії.

Робоча програма розглянута на засіданні кафедри загальної та регіональної географії

Протокол № 1 від ___29 серпня___ 2022 року.

Завідувач кафедри
загальної та регіональної географії Корнус О. Г., к.г.н., доцент

1. Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td>Найменування показників</td><td>Освітній ступінь</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Кількість кредитів – 5</td><td rowspan="13">магістр</td><td>денна форма навчання</td><td>заочна форма навчання</td></tr>
<tr><td colspan="2">Обов’язкова</td></tr>
<tr><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>1-й</td><td>1-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td rowspan="11">Загальна кількість годин – 150</td><td>1-й</td><td>1-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td>18 год.</td><td>год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>20 год.</td><td>год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лабораторні</td></tr>
<tr><td>год.</td><td>год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>110 год.</td><td>год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Консультації:</td></tr>
<tr><td>2 год.</td><td>год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид контролю: екзамен</td></tr>
</table>

2. Мета вивчення навчальної дисципліни

формування уяви про географію як цілісну систему науки про взаємодію природи і суспільства, основою якої є просторово різнорівневі ієрархічно побудовані геокомплекси. Для реалізації такої мети магістранти мають ознайомитися з існуючими теоретичними надбаннями задля пояснення процесів і явищ, які відбуваються в географічній оболонці.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні оволодіти наступними **програмними компетентностями**:

Здатність розв’язувати складні задачі та прикладні проблеми, приймати відповідні аналітичні та управлінські рішення у сфері географії, природокористування міського та регіонального розвитку, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій за невизначених умов і вимог (**ІК**).

Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел (**ЗК 1**).

Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями (**ЗК 2**).

Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми (**ЗК 3**).

Здатність до використання законів, теорій, концепцій і парадигм сучасної географії, історії розвитку географічних досліджень та ідей для дослідження природно- і суспільно-територіальних систем на різних рівнях просторової організації (**СК 1**).

Здатність до наукового аналізу сучасних проблем та особливостей взаємодії природи й суспільства із застосуванням принципів раціонального використання територіальних ресурсів, основ законодавства у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку і планування територій для розроблення пропозицій з оптимізації природокористування (**СК 2**).

Методи викладання, навчання: лекції з мультимедійним супроводом, лекції-дискусії, практичні заняття, частково-пошуковий метод, електронне навчання на платформі Moodle.

3. **Передумови для вивчення дисципліни**

Відсутні. Вивчення дисципліни передбачає дотримання положень Кодексу академічної доброчесності СумДПУ імені А.С. Макаренка, затвердженого наказом № 420 від 30 вересня 2019 р.

4. **Результати навчання за дисципліною**

	Програмні результати навчання		Очікувані результати навчання
ПР01	Застосовувати набуті теоретичні знання та практичні навички для дослідження природно- і суспільно-територіальних систем на різних рівнях просторової організації.	**РН1**	Використовувати набуті знання у вирішенні прикладних проблем, для дослідження природно- і суспільно-територіальних систем на різних рівнях просторової організації.
ПР06.	Застосовувати сучасні моделі та інформаційні технології для проведення досліджень і розробок у сфері географії, природокористування, міського та регіонального розвитку.	**РН2**	Володіти компетенцією коректного використання компонент наукового знання (учення, теорія, концепція та ін.) при розкритті теоретико-методологічних і прикладних аспектів розвитку географічної науки, здійсненні власних наукових пошуків
ПР08.	Здійснювати дослідження природно- і суспільно-географічних проявів розвитку геосистем у складних і непередбачуваних умовах, прогнозувати їхній розвиток, аналізувати альтернативи, оцінювати ризики та ймовірні наслідки.	**РН3**	Використовувати базові знання із фундаментальних положень географічної науки в обсязі, необхідному для здійснення індивідуальних наукових досліджень. Здійснювати дослідження природно- і суспільно- географічних проявів розвитку геосистем у складних і непередбачуваних умовах, прогнозувати їх розвиток.
ПР12.	Планувати й виконувати теоретичні та прикладні дослідження, робити обґрунтовані висновки, аналізувати та презентувати результати досліджень.	**РН4**	Планувати і виконувати теоретичні та прикладні природно- і суспільно-географічні дослідження, робити висновки.
ПР16.	Формулювати наукові гіпотези, визначати актуальні аспекти у фундаментальних і прикладних напрямах географічних досліджень, розробляти та управляти проєктами у сфері географії, природокористування, міського та регіонального розвитку.	**РН5**	Упорядковувати об’єктну і предметну сутність географічної науки, головні загальнонаукові, загальногеографічні, природничо-і суспільно-географічні теорії, концепції, гіпотези, категорії; виділяти сутність загальногеографічних, природничо-і суспільно-географічних законів та закономірностей; головні теоретико-методологічні проблеми

			географічної науки; систему методів географічних досліджень; новітні напрямки розвитку природничої і суспільної географії. Аналізувати досягнення географічної науки.

5. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень магістранта
A	Повністю й міцно засвоїв програмний матеріал з теорії та методології географічної науки; вичерпно, послідовно, грамотно і логічно його викладає. Прогнозує і передбачає подальший хід явища, описує можливі наслідки, результати, що випливають з наявних даних. На основі проблемної ситуації, виділяє проблему, конструює гіпотези і перевіряє їх. При цьому не має утруднень при відповідях на видозмінені завдання, вільно справляється із класифікаціями, типологіями та іншими видами застосування знань, показує знайомство з монографічною літературою, правильно обґрунтовує прийняті рішення, володіє різнобічними навичками і прийомами виконання практичних робіт, володіє в повному обсязі специфічним поняттєво-термінологічним апаратом теорії та методології географічної науки.
B	Твердо знає програмний матеріал, грамотно й по суті його викладає, допускаючи лише незначні й несуттєві неточності у відповідях на запитання, правильно застосовує теоретичні положення при виконанні практичних робіт, впевнено володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання, коректно встановлює причинно-наслідкові зв’язки. Самостійно відтворює знання з елементами перетворення.
C	Знає програмний матеріал, грамотно його викладає його, але допускає деякі неточності під час відповіді; правильно застосовує теоретичні положення при виконанні практичних робіт, володіє основними необхідними навичками і прийомами їх виконання. Застосовує знання у видозміненій, але близькій до типової ситуації, однак потребує допомоги викладача. Дає свою власну інтерпретацію матеріалу. Уміє встановлювати причинно-наслідкові зв’язки.
Д	Знає лише основний матеріал дисципліни, але не засвоїв його важливих деталей, допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушення послідовності у викладі програмного матеріалу і відчуває утруднення при виконанні практичних робіт.
E	Має прогалини у знанні основного матеріалу, самостійно відтворює інформацію та застосовує її у типовій ситуації, але при цьому виявляє невпевненість у своїх діях. На основі фактів робить висновки, але за допомогою викладача, намагається зробити звіт про виконані дії.
F	Не знає більшої частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки, не володіє у достатньому обсязі поняттєво-термінологічним апаратом науки, невпевнено, із помилками виконує практичні завдання, не вміє наводити приклади із життя та встановлювати причинно-наслідкові зв’язки, відтворює інформацію лише на основі зовнішньої підказки.
FX	Має фрагментарні знання програмного матеріалу, неточні загальні уявлення про навчальну дисципліну, не справляється з виконанням практичних робіт, відповіді на запитання дає «так» чи «ні».

Розподіл балів, які отримують здобувачі освіти для екзамену

Поточний контроль												Разом	Сума	Підсумковий (екз.)	Загальна сума
РОЗДІЛ 1						РОЗДІЛ 2									
Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	КР1	Т6	Т7	Т8	Т9	Т10	КР2	50	75	25	100
1	2	2	4	4	10	4	4	4	4	1	10				
Самостійна робота															
	2	3	5	5		2	2	2	2	2		25			

Т1, Т2 ... Т12 – теми розділів; К1..., К2 – контрольні роботи

Згідно Положення «Про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С. Макаренка», ухвалене рішенням вченої ради університету (протокол № 4 від 28.11.2022 р.), можливе зарахування результатів навчання з окремої теми/тем, розділу, індивідуального завдання (контрольної роботи) чи дисципліни в цілому, здобутих за цими видами освіти. Обсяг зарахування в годинах/кредитах ECTS визначається згідно переліку компетентностей і результатів навчання, передбачених даною робочою програмою. Зарахування результатів навчання, здобутих у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється у відповідності до пунктів 3.6-3.9 названого Положення.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	**A**	відмінно
82-89	**B**	добре
74-81	**C**	
64-73	**D**	задовільно
60-63	**E**	
35-59	**FX**	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	**F**	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. Засоби діагностики результатів навчання

Поточний та підсумковий контроль проводяться відповідно до вимог Положення «Про порядок оцінювання знань студентів у Європейській кредитно-трансферній системі (ЄКТС) організації освітнього процесу», затвердженого вченою Радою СумДПУ імені А.С.Макаренка (протокол №7 від 23.02.2015).

Методами формативного оцінювання є: усне опитування та коментарі викладача за його результатами, обговорення та самокорекція виконаної роботи студентами, самооціювання. Сумативне оцінювання включає оцінки за виконання практичних робіт, письмове тестування за результатами вивчення тем (поточний контроль), виконання завдань самостійної роботи, у тому числі індивідуальних навчально-дослідних завдань. Оцінювання знань здобувачів освіти охоплює усі теми, які передбачені робочою програмою навчальної дисципліни. Загальна оцінка з дисципліни складається з оцінок, які студент отримує за виконання практичних занять, поточних тестових контролів, виконання завдань самостійної роботи (загалом 75 балів) та оцінку за результатами складання підсумкового контролю (екзамен) – 25 балів.

7. Програма навчальної дисципліни
7.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Сутність географічної науки: об'єкт, предмет, структура та історичний аспект

Тема 1. Вступ. Зміст, мета і завдання навчальної дисципліни «Теорія і методологія географічної науки».

Тема 2. Місце географії в системі географічних наук. Структура системи географічної науки. Місце, роль і значення географії в сучасному світі.

Тема 3. Об'єкт і предмет географічної науки. Цілі і завдання географічних досліджень.

Тема 4. Періодизація історії географії. Розвиток географічних теорій, ідей та досліджень від античних часів до епохи капіталізму.

Тема 5. Розвиток географічних теорій, ідей та досліджень від епохи капіталізму до наших днів.

Розділ 2. Методологія географічної науки

Тема 6. Поняття про методологію в концепції діалектичного матеріалізму. Принцип взаємозв'язку в природі. Принцип взаємозв'язку між суспільством та природою.

Тема 7. Організація науки. Компоненти наукового знання. Модель наукового дослідження.

Тема 8. Еволюція географії як зміна наукових парадигм. Моделі, теорії, гіпотези у географії. Основні географічні закони та закономірності.

Тема 9. Методи дослідження географічної науки. Наукові методи та їх систематика. Методики географічних досліджень. Наукові факти і мова географії.

Тема 10. Головні теоретико-методологічні проблеми географії.

7.2. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самостт. р	Усього	Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самостт. р
Розділ 1. «Сутність географічної науки: об'єкт, предмет, структура та історичний аспект»												
Тема 1. Вступ. Зміст, мета і завдання навчальної дисципліни «Теорія та методологія географічної науки».	2	2										
Тема 2. Місце географії в системі географічних наук. Структура системи географічної науки. Місце, роль і значення географії в сучасному світі.	12	1	1			10						
Тема 3. Об'єкт і предмет географічної науки. Цілі і завдання географічних досліджень.	12	1	1			10						
Тема 4. Періодизація історії географії. Розвиток географічних теорій, ідей та	26	2	4			20						

досліджень від античних часів до епохи капіталізму.												
Тема 5. Розвиток географічних теорій, ідей та досліджень від епохи капіталізму до наших днів.	26	2	4			20						
Всього	78	8	10			60						
Розділ 2. «Методологія географічної науки»												
Тема 6. Поняття про методологію в концепції діалектичного матеріалізму. Принцип взаємозв'язку в природі. Принцип взаємозв'язку між суспільством та природою.	14	2	2			10						
Тема 7. Організація науки. Компоненти наукового знання. Модель наукового дослідження.	14	2	2			10						
Тема 8. Еволюція географії як зміна наукових парадигм. Моделі, теорії, гіпотези у географії. Основні географічні закони та закономірності.	14	2	2			10						
Тема 9. Методи дослідження географічної науки. Наукові методи та їх систематика. Методики географічних досліджень. Наукові факти і мова географії.	16	2	4			10						
Тема 10. Головні теоретико-методологічні проблеми географії.	14	2			2	10						
Всього	72	10	10			50						
Усього годин	150	18	20		2	110						

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Місце географії у системі наук та її структура. Географічна оболонка як об'єкт дослідження географії. Теорії, гіпотези, ідеї фізичної географії від античних часів до епохи капіталізму.	4	
2	Теорії, гіпотези, ідеї фізичної географії від епохи капіталізму до наших днів.	4	
3	Модель географічного дослідження.	2	
4	Парадигми та концепції географії.	2	
5	Прості й складні компоненти наукового географічного знання.	2	
6	Методологія та методи географічного дослідження.	2	
7	Моделі в географії. Процедури групування, районування, ареалування, типології та класифікації.	4	
	Всього	20	

Теми лабораторних занять

Виконання лабораторних робіт даною робочою програмою не передбачено.

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Влах М. Теорія і методологія географічної науки : навч. посібник для самостійної роботи студентів / М. Влах, Л. Котик. − Ч. 2. : Допоміжні навчальні матеріали. − Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. − 138 с. https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/06/Teoriia_metodolohiia_heohrafichnoi_nauky_posibnyk_praktykum.pdf
2. Влах М. Теорія і методологія географічної науки : навч. посібник / М. Влах, Л. Котик. − Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2018. − 344 с.
3. Влах М. Теорія і методологія географічної науки : навч. посібник для самостійної роботи студентів / М. Влах, Л. Котик. − Ч. 1. : Семінарські заняття. Тести. Індивідуальне навчально-дослідне завдання. − Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. – 122 с.
4. Топчієв О.Г. Предметна область географії та її сучасні методологічні трансформації / Український географічний журнал, 2016, № 1, С. 64-69. https://ukrgeojournal.org.ua/uk/node/512
5. Braslavska O. V., Kyselov Iu. O., Rudyi R. M., Kyseliova O. O., Udovenko I. O. Philosophical geography: establishment, development, formation of scientific foundations. Journal of Geology, Geography and Geoecology, №29(3). 2020. P. 460–470. doi: 10.15421/112041

Додаткові

1. Булава Л.М. Методологія фізичної географії : навчальний посібник. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2016. 27 с.
2. Влах М. Р., Котик Л. І. Теорія і методологія географічної науки : навч. посібн. для самостійної роботи студентів. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2017. 120 с. https://geography.lnu.edu.ua/wp-ontent/uploads/2015/03/Teoriia_metodol_navch_posibn_2017.pdf
3. Гродзинський М. Д. Ландшафтна географія: стара назва нової науки чи відродження майже забутого? / Український географічний журнал, 2017, № 2. С. 59-64. https://ukrgeojournal.org.ua/sites/default/files/UGJ_2017_2_59-64.pdf
4. Денисик Г. І., Стефанков Л. І., Чиж О. П. Фізична чи природнича географія України? // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії : зб. наук. праць. 2018. Вип. 28. С. 26–33.
5. Нємець К. А., Нємець Л. М. Теорія і методологія географічної науки: методи просторового аналізу: Навчально-методичний посібник. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 172 с. http://soc-econom-region.univer.kharkov.ua/wp-content/uploads/2017/07/%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4_%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BB.pdf
6. Мащенко О. М. Загальне землезнавство з основами теорії фізичної географії: навчально-методичний посібник для студентів спеціалізації: 014.07 Середня освіта (Географія). – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2016. – 106 с.http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/9083/1/%D0%97%D0%95%D0%9C%D0%9B%D0%95%D0%97%D0%9D%D0%90%D0%92%D0%A1%D0%A2%D0%92%D0%9E.pdf
7. Методологічні основи географічних наукових досліджень учнів Малої академії наук України : навч.-метод. посіб. / за ред. А. Романів, О. Романів, О. Яроменко та ін. Київ, 2016. 72 с.
8. Петлін В.М. Системна природнича географія. Львів: Вид-чий центр ЛНУ. 2011. 249 с.
9. Kyselov Iu. O. Geosophy as a scientific discipline: issues of methodology and metatheory. *Journal of Geology, Geography and Geoecology, №29(2).* 2020. P. 327–334. doi: https://doi.org/10.15421/112029
10. Sonko S. P., Kyselov Iu. O., Polovka S. H. On the modern conception of environment. *Journal of Geology, Geography and Geoecology, №27(2).* 2018. P. 346–356. doi: https://doi.org/10.15421/111859

Інформаційні ресурси

1. https://dl.sspu.edu.ua/course/view.php?id=8735 – дистанційний курс на Moodle СумДПУ.
2. ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні вимоги та правила складання» http://gntb.gov.ua/files/sibid.pdf

3.http://www.scirus.com/ – інформація про наукові журнали, персональні сторінки учених.

4.http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1111/0004-5608.00167 – On Methodology in Physical Geography, Current Status, Implications, and Future Prospects. –

5. Theory and Methods in Geography. – http://www.eolss.net/sample-chapters/c01/e6-14-01-02.pdf
6. http://scholar.google.com.ua/ – статті, монографії, дисертації і препринти.
7. http://books.google.com.ua/ – сервіс повнотекстового пошуку по книгах.
8. https://goo.gl/qYVXNv – Basic Concepts in Geography.

9. **Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна**

- мультимедійний комплекс;
- підручники та навчальні посібники, зазначені у списку літератури, електронний каталог бібліотеки Сумського державного педагогічного університету, інституційний репозитраій eSSPUIR;
- ілюстративні матеріали (структурно-логічні схеми, таблиці).